Een nieuwkomer voor de Belgische keverfauna: het Australisch mierkevertje, *Paratillus carus* (Coleoptera: Cleridae)

Willy Troukens

Abstract. A new beetle species for the Belgian fauna: *Paratillus carus* (Coleoptera: Cleridae)

Paratillus carus (Newman, 1840) was collected for the first time in Belgium at Hamme (Oost-Vlaanderen) on the 12th of June 2006. This Australian clerid beetle became established in England and France during the last century. In France, it extends its territory rather quickly, so we may expect that it will appear soon in the adjacent countries too. *P. carus* is a predator of various xylophagous insects, especially of some *Lyctus* species.

Résumé. Une nouvelle espèce de coléoptère pour la faune belge: *Paratillus carus* (Coleoptera: Cleridae)

Paratillus carus (Newman, 1840) a été capturé pour la première fois en Belgique à Hamme (Oost-Vlaanderen) le 12 juin 2006. Ce cléride d'origine australienne s'est acclimaté en Angleterre et en France dans le courant du siècle dernier. En quelques décennies l'espèce s'est répandue sur une grande partie du territoire français. On peut s'attendre à ce qu'elle apparaisse aussi, et prochainement, dans les pays limitrophes. *P. carus* est un prédateur d'insectes xylophages variés, notamment hôtes de certaines espèces de *Lyctus*.

Zusammenfassung. Eine neue Käferart für die belgische Fauna: *Paratillus carus* (Coleoptera: Cleridae)

Paratillus carus (Newman, 1840) wurde zum ersten Mal in Belgien gefangen in Hamme (Oost-Vlaanderen) am 12. Juni 2006. Die ursprüngliche Heimat von diesem Buntkäfer ist Australien. Er wurde jedoch im voriges Jahrhundert nach England und Frankreich verschleppt, wo er sich gut akklimatisiert hat. In Frankreich hat das Käferchen sein neues Areal ziemlich schnell ausgebreitet. Also kann man erwarten dass er in absehbarer Zeit auch in den Nachbarländeren auftauchen wird. *P. carus* ist ein Räuber der spezialisiert ist auf Borkenkäfer, ins besondere auf manche *Lyctus* Arten.

Key words: *Paratillus carus* – Cleridae – Faunistics – Belgium – First record

Troukens, W.: Ninoofsesteenweg 782/8, B-1070 Anderlecht.

Inleiding

In de vooravond van 12 juni 2006 zat de familie Pletinck in de tuin te Hamme Sint-Anna (Oost-Vlaanderen) nog lekker na te genieten van een mooie zomerdag. Op zeker ogenblik kwam uit het niets een insectje aangezoemd en plofte neer op de volle pick-nicktafel. De vrouw des huizes toverde snel een vliegenmepper te voorschijn en gaf het beestje een fikse tik. Bij nader toekijken bleek het te gaan om een ongewoon kevertje. René Pletinck, al vele jaren een enthousiast insectenliefhebber, had de gelukkige reflex om het gekneusde kevertje te redden voor zijn collectie. Met de klassieke keverliteratuur determineerde hij het diertje als *Tarsostenus univittatus* (Rossi, 1792). Toen ik onlangs een deel van de kevercollectie van René Pletinck mocht bekijken bleek vrij vlug dat het hier eigenlijk ging om een vreemde nieuwkomer, nl. om de zeer verwante *Paratillus carus* (Newman, 1840).

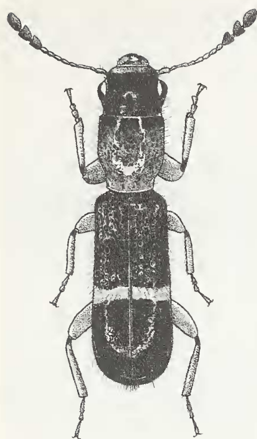

Fig. 1. *Paratillus carus* (Newman, 1840).

Beschrijving

Cilindervormig kevertje met grijze, opstaande beharing. Lengte: 6,5 mm. Kop zwart. Bovenkaken roodbruin. Sprieten: eerste 4 leden roodbruin, de 7 volgende zwart met 3 verdikte eindleden. Halsschild vooraan met zwarte zoom, de rest roodbruin. Dekschilden glanzend blauwzwart, net voorbij de helft met ivoorwitte dwarsband; in de voorste helft met stevige puntrijen die achteraan verdwijnen. Achterlijf zwart. Poten bruin; schenen en tarsen iets donkerder.

Van *P. carus* zijn verschillende kleurvarianten beschreven. Corporaal (1949: 156) onderscheidt 3 varianten met rode en 2 met zwarte kop. Bij het mannetje wordt het achterlijf haast volledig bedekt door de dekschilden; bij het wijfje blijven de laatste 3 tergieten zichtbaar (Menier & Burle 1985: 9–15). Het exemplaar van René Pletinck is een mannetje van de var. *zonatus* (Blanchard, 1852). Het exemplaar met de roodbruine kop en dito halsschild, afgebeeld door du Chatenet (2000: 157) stelt de typische vorm voor.

Areaaluitbreider

P. carus hoort eigenlijk thuis in Australië, Tasmanië, Nieuw-Caledonië en Sumatra (Winkler 1961: 67). Met het toenemend handelsverkeer bereikte het kevertje in de vorige eeuw ook andere werelddelen. In Europa werd *P. carus* voor het eerst ontdekt in Engeland. In november 1933 werden aldaar 3 exemplaren verzameld te Hull op Tasmaanse eik (*Eucalyptus* sp.) bij een importfirma van timmerhout (Fischer 1944: 133). Dit hout kwam uit Australië en was aangetast door boorkevertjes (*Lyctus* sp.). In juli 1938 werden opnieuw kevertjes ontdekt in een Londense opslagplaats van hout. Weldra volgden nieuwe vondsten, o.a. te Birmingham in september 1942, te Liverpool in oktober 1943 en te Glasgow in januari 1944. De vangsten hadden meestal plaats op Australisch timmerhout, aangetast door *Lyctus*-soorten. Bij een vondst op houten kratten,

afkomstig uit Australië, bleek het hout ook aangetast te zijn door *Lyctus brunneus* (Stephens, 1830) (Fischer 1944: 133). Sedert 1940 wordt *P. carus* ook regelmatig gevonden in insectenvallen die opgesteld staan om schadelijke houtkevers weg te vangen. Tegenwoordig behoort *P. carus* integraal tot de Engelse keverfauna.

Op het Europese vasteland dook *P. carus* voor het eerst op in Zuidwest-Frankrijk. Menier & Burle (1985: 9–15) signaleerden een vrouwtje te Fraysinnet (dep. Lot) op 6 augustus 1983. De soort bleek al vlug in staat om ook de aanpalende departementen te koloniseren (Chapelin-Viscardi 2009: 365–372). In 2002 was het kevertje al gesignaleerd in 13 zuidelijke departementen, Daarna rukte het verder op naar het noorden. Op 5 augustus werd 1 exemplaar gevangen in een houtzagerij te Vineuil-Saint-Firmin (dep. Oise) (Bocquillon 2008: 255), dit op nauwelijks 100 km van de Belgische grens. Het was te verwachten dat *P. carus* dus ook in ons land zou opduiken.

In Frankrijk wordt de opmars van *P. carus* streng opgevolgd. Er zijn reeds een 30-tal publicaties over verschenen (Chapelin-Viscardi 2009: 365–372, 2010: 165–166). In 2009 was het Australisch mierkevertje al bekend uit 28 departementen. In de buurt van de Belgische vindplaats ligt een houtzagerij waarvan nogal wat hout wordt ingevoerd uit Vierzon (dep. Cher). Vreemd genoeg zijn uit het departement Cher nog geen vondsten van de soort bekend.

Buiten zijn oorspronklijk areaal is *P. carus* nu ingeburgerd in Engeland en Frankrijk en de soort heeft zich ook genesteld in Californië en Zuid-Afrika (Gerstmeier 1998: 241).

Levenswijze

P. carus staat bekend als een actieve vijand van kleine xylofage insecten, zowel in bossen als in houtzagerijen (Frogatt 1924: 173). Door de export van Australische houtproducten is de soort gaan evolueren tot een kosmopoliet. In Frankrijk hebben de larven en imago's het vooral gemunt op boorkevers (Bostrichidae) maar mogelijk ook op bepaalde schorskevers (Scolytidae), o.a. op *Hypoborus ficus* Erichson, 1836. De activiteitsperiode van de imago's loopt er van mei tot augustus (Chapelin-Viscardi 2009: 365–372).

Bij onze zuiderburen leeft *P. carus* zowel op loof- als op naaldhout. Als broedbomen komen voorlopig de volgende houtsoorten in aanmerking: berk (*Betula*), haagbeuk (*Carpinus betulus*), tamme kastanje (*Castanea sativa*), eik (*Querucs*), beuk (*Fagus sylvatica*), walnoot (*Juglans regia*), vijgenboom (*Ficus carica*), es (*Fraxinus*), plataan (*Platanus*), kerselaar (*Prunus avium*), pruimelaar (*Prunus domestica*), druivelaar (*Vitis vinifera*), spar (*Picea*) en den (*Pinus*) (Chapelin-Viscardi 2009: 365–372).

Besluit

Het Australisch mierkevertje heeft zich in Engeland en Frankrijk vlot ingeburgerd. Het is te verwachten dat deze nieuwkomer weldra ook de Franse buurlanden zal koloniseren. In het belang van de bosbouw is het aangeraden om

de opmars van *P. carus* nauwkeurig te blijven volgen. Het is immers nog niet duidelijk welke rol dit kevertje zal gaan spelen in het Europese ecosysteem.

Dankwoord

Dit artikel kon geschreven worden dankzij tal van informatiebronnen, mij bezorgd door de volgende personen: Jérôme Barbut (Paris), Peter Chandler (Hurst), Jean-David Chapelin-Viscardi (Orléans), Willy De Prins (Leefdaal), Alain Drumont (Brussel), Jean Gourves (Los Masos), René Pletinck (Hamme), Hugo Raemdonck (Jette) en Jean-Philippe Tamisier (Villeneuve-sur-Lot). Hartelijk dank!

Bibliografie

Boicquillon, J.-C. 2008. *Paratillus carus* Newman, 1840, s'installe en Picardie (Col. Cleridae). — *L'Entomologiste* **64**(4): 255.

Chapelin-Viscardi, J.-D. 2009. Sur la chorologie, phénologie et écologie d'un Cléride exotique en France: *Paratillus carus* (Newman, 1840) (Coleoptera: Cleridae). — *Bulletin de la Société entomologique de France* **114**(3): 365–372.

Chapelin-Viscardi, J.-D. 2010. Compléments sur la répartition de *Paratillus carus* (Newman, 1840) (Col. Cleridae). — *Bulletin de la Société entomologique de France* **115**(2): 165–166.

Corporaal, J. B. 1949. The variability of *Paratillus carus* Newm. (Col. Cleridae). — *Entomologist's Monthly Magazine* **95**(4): 156.

du Chatenet, G. 2000. *Coléoptères phytophages d'Europe*. — N.A.P. Editions, Vitry-sur-Seine.

Fischer, R. C. 1944. A note on *Paratillus carus* Newm. (Col. Cleridae) and records of its occurrence in Great Britain. — *Entomologist's Monthly Magazine* **90**(5): 132–134.

Frogatt, W. W. 1924. Notes on Cleridae. — *Australian Naturalist* **5**: 172–174.

Gerstmeier, R. 1998. *Buntkäfer, Illustrierter Schlüssel zu den Cleridae und Thanerocleridae der West-Paläarktis*. — Margraf Verlag, Weikerheim.

Menier, J.-J. & Burle, F. 1985. Première capture en France de *Paratillus carus*, Cleridae de la Région Australienne (Coleoptera). — *L'Entomologiste* **41**(1): 9–15.

Winkler, J. R. 1961. Die Buntkäfer (Cleridae). — *Die Neue Brehm-Bücherei* **281**, A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt.

Erratum *Phegea* **39** (3): 118 in de legende fig. 1–2:

"... België, West-Vlaanderen,Ploegsteert ..." te vervolledigen tot: "...België, enclave van Henegouwen in West-Vlaanderen, Ploegsteert ..."